

μυρμήγκι

μυρμήγκι κ. μερμήγκι, το, ουσ. [<μτγν. μυρμήκιον, υποκορ. του αρχ. ουσ. μύρμηξ], το μυρμήγκι. **1.** άνθρωπος χωρίς την παραμικρή κοινωνική, οικονομική ή σωματική δύναμη και, κατ' επέκταση, άνθρωπος ανάξιος λόγου, ασήμαντος, τιποτένιος: «με τι φόντα αυτό το μυρμήγκι πήγε να τα βάλει με τον τάδε, που είναι μεγίστάνας του πλούτου;». **2.** (ιδίως για ζώντες οργανισμούς) χαρακτηρίζει το πολύ μικρόμέγεθος. (Τραγούδι: *μοιάζουν τα σπίτια με σπυρτόκουτα, μοιάζουν **μυρμήγκια** οι άνθρωποι, το μεγαλύτερο ανάκτορο μοιάζει μ' ένα μικρούλι τόπι*). **3.** στον πλ. **τα μυρμήγκια**, μεγάλο πλήθος κόσμου: «όταν ο καιρός είναι καλός, σαν τα μυρμήγκια ο κόσμος ξεχύνεται στην παραλία». Υποκορ. **μυρμηγκάκι** και **μερμηγκάκι, το**. Μεγεθ. **μύρμηγκας** και **μέρμηγκας, ο**. (Ακολουθούν 16 φρ.)·

- *βγάζει από μέρμηγκα πετσί κι απ' το κουνούπι, ξίγκι*, λέγεται για τους τσιγκούνηδες, για τους φιλάργυρους που προσπαθούν να αποκομίσουν κέρδος και από τις πιο μικρές ευκαιρίες: «είναι ο μεγαλύτερος φιλάργυρος του κόσμου γιατί, αυτός που βλέπεις, βγάζει από μέρμηγκα πετσί κι από κουνούπι ξίγκι»·

- *δεν μπορεί να βλάψει ούτε μυρμήγκι*, είναι τόσο καλοκάγαθος, τόσο πονετικός, τόσο πονόψυχος, που δεν μπορεί να κάνει το παραμικρό κακό σε κανέναν: «αποκλείεται να σε κάνει κακό αυτός ο άνθρωπος, γιατί, απ' ό,τι ξέρω, δεν μπορεί να βλάψει ούτε μυρμήγκι»·

- *δεν πατάει ούτε μυρμήγκι*, (για χώρους) δεν πηγαίνει απολύτως κανένας: «έκανε ένα σωρό έξοδα για ν' ανοίξει αυτό το μαγαζί, αλλά δεν πατάει ούτε μυρμήγκι»· βλ. και φρ. *δεν μπορεί να βλάψει ούτε μυρμήγκι*·

- *δεν πειράζει ούτε μυρμήγκι*, βλ. φρ. *δεν μπορεί να βλάψει ούτε μυρμήγκι*·

- *δουλεύει σαν μυρμήγκι ή δουλεύει σαν το μυρμήγκι*, εργάζεται σκληρά, εντατικά και υπομονετικά: «από μικρό παιδί δουλεύει σαν το μυρμήγκι, γι' αυτό πρόκοψε στη ζωή του». Αναφορά στον αισώπειο μύθο *το μυρμήγκι και το τζιτζίκι*. Για συνών. *δουλεύει σαν σκυλί ή δουλεύει σαν το σκυλί*, λ. *σκυλί*·

- *έχει κι ο μέρμηγκας χολή, έχει κι η μύγα σπλήνα*, λέγεται ειρωνικά για εκείνους που, ενώ είναι πολύ αδύνατοι κι ανήμποροι, παριστάνουν το θυμωμένο, το γενναίο επιδιώκοντας να φοβίσουν τους άλλους: «άντε βρε, που θα φοβηθώ αυτό τ' ανθρωπάκι επειδή έβαλε τις φωνές! Δεν το βλέπεις; Έχει κι ο μέρμηγκας χολή, έχει κι η μύγα ξίγκι»·

- *έχει υπομονή μυρμηγκιού*, είναι πολύ υπομονετικός προκειμένου να πετύχει κάτι: «ό,τι και να βάλει στο μυαλό του αργά ή γρήγορα το πετυχαίνει, γιατί έχει υπομονή μυρμηγκιού»·

- *θα σε πατήσω (κάτω) σαν μυρμήγκι ή θα σε πατήσω (κάτω) σαν το μυρμήγκι*, (απειλητικά) θα σε συντρίψω: «αν ξαναπειράξεις το φίλο μου, θα σε πατήσω σαν μυρμήγκι»·

- *και το μερμήγκι με το δικό του το καντάρι σαράντα κιλά ζυγίζει*, ο καθένας, με τα δικά του κριτήρια, θεωρεί πως είναι πολύ πιο ικανός από ό,τι πραγματικά είναι: «μπορεί να θεωρεί τον εαυτό του πως είναι πιο άξιος απ' όλους μας, μην ξεχνάς όμως πως, και το μερμήγκι με το δικό του το καντάρι σαράντα κιλά ζυγίζει»·

- *και το μυρμήγκι έχει το βάρος του*, ακόμα και ο πιο ασήμαντος, ο πιο ταπεινός άνθρωπος έχει την αξία του, την προσωπικότητά του και την ανάλογη θέση του μέσα στην κοινωνία: «δεν ξεχωρίζω τους ανθρώπους σε φτασμένους και παρακατιανούς γιατί απ' τον πατέρα μου έμαθα πως, και το μυρμήγκι έχει το βάρος του». Συνών. *κάθε δεντράκι με τον ίσκιο του / κάθε τρίχα με τον ίσκιο της*·

- *μαζεύει σαν μυρμήγκι ή μαζεύει σαν το μυρμήγκι*, αποθησαυρίζει συστηματικά και υπομονετικά: «όταν οι άλλοι σκορπούσαν τα λεφτά τους, αυτός τα μάζευε σαν το μυρμήγκι και σήμερα είναι μεγάλος και τρανός». Αναφορά στον αισώπειο μύθο *το μυρμήγκι και το τζιτζίκι*·

- *όταν θέλει να χαλάσει ο Θεός τον μέρμηγκα, του βάζει φτερά και πετάει*, καθιστά ανόητο ο Θεός αυτόν που θέλει να καταστρέψει και τον βάζει να καταπιαστεί με πράγματα που είναι ανώτερα από τις δυνάμεις του: «μην

παίρνουν τα μυαλά σου αέρα μ' αυτή την επιτυχία σου γιατί, όταν θέλει να χαλάσει ο Θεός τον μέρμηγκα, του βάζει φτερά και πετάει, κατάλαβες;»·

- *πρόσεχε, γιατί το μεγαλύτερο κομμάτι θα το σηκώσει το μυρμήγκι!* προειδοποιητική, απειλητική ή έκφραση αγανάκτησης από αποφασισμένο άτομο για δυναμική αναμέτρηση με άτομο το οποίο είναι κατά πολύ ισχυρότερό του με την έννοια, η αγανάκτησή μου με κάνει θηρίο: «αρκετά ανέχτηκα μέχρι τώρα τις προσβολές σου κι από δω και πέρα πρόσεχε, γιατί το μεγαλύτερο κομμάτι θα το σηκώσει το μυρμήγκι!». Από την εντύπωση που μας κάνει ένα μυρμήγκι, όταν το βλέπουμε να κουβαλάει κάτι που είναι κατά πολύ μεγαλύτερο από το ίδιο·

- *τον βλέπω σαν μυρμήγκι ή τον βλέπω σαν το μυρμήγκι*, είμαι κατά πολύ ανώτερος ή ισχυρότερός του, δεν τον υπολογίζω διόλου, απαξιώ κάθε σύγκριση ή αναμέτρηση μαζί του: «πώς να τα βάλω μ' αυτόν τον τύπο, αφού τον βλέπω σαν το μυρμήγκι». Από το ότι το μυρμήγκι είναι πολύ μικρό σε μέγεθος. Συνών. *τον βλέπω σαν κουνούπι ή τον βλέπω σαν το κουνούπι / τον βλέπω σαν μύγα ή τον βλέπω σαν τη μύγα*·

- *τον έλιωσε σαν μυρμήγκι ή τον έλιωσε σαν το μυρμήγκι*, τον κατανίκησε, τον διέλυσε: «μόλις τον άκουσε να του βρίζει τη μάνα, τον άρπαξε στα χέρια του και τον έλιωσε σαν μυρμήγκι». Από την εικόνα του ατόμου που συνθλίβει κάτω από το πέλμα του το μυρμήγκι που βρίσκεται μπροστά του. Συνών. *τον έλιωσε σαν κουνούπι ή τον έλιωσε σαν το κουνούπι / τον έλιωσε σαν μύγα ή τον έλιωσε σαν τη μύγα*·

- *τον πάτησε (κάτω) σαν μυρμήγκι ή τον πάτησε (κάτω) σαν το μυρμήγκι*, τον κατανίκησε, τον διέλυσε: «τον άρπαξε στα χέρια του και τον πάτησε κάτω σαν μυρμήγκι». Από την εικόνα του ατόμου που συνθλίβει κάτω από το πέλμα του το μυρμήγκι που βρίσκεται μπροστά του.

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας